

ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลก สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Music of Hmong Ethnic in Phitsanulok Province to Develop Cultural
Tourism

โสภณ ลาวรรณ¹

Sophon Lawan

Received: September 02, 2023

Revised: October 11, 2023

Accepted: October 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต่อยอดทางวัฒนธรรมดนตรีของชาวม้ง เชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยโดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์แบบรายบุคคลผู้นำจิตวิญญาณ ผู้นำชุมชน หัวหน้าชนเผ่า โดยเฉพาะนักดนตรี การสังเกตและการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่อาศัยของชาติพันธุ์ม้ง อำเภอชาติตระการและอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัย พบว่า ดนตรีของชาวม้งมีอัตลักษณ์ที่เครื่องดนตรีโดยเฉพาะแกำและจ๊วจะเป็นสื่อกลางของความเชื่อประเพณีวัฒนธรรม มีการสื่อสารกันระหว่างบุคคลด้วยดนตรีแต่เดิมดนตรีม้งใช้ในพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ ในปัจจุบันพลวัตทางวัฒนธรรมดนตรีม้งได้เชื่อมโยงกับประเพณีปีใหม่ที่จะจัดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปีในพื้นที่บ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และพื้นที่บ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เนื่องด้วยดนตรีมีความเชื่อมโยงกับประเพณีวัฒนธรรม การละเล่น และการดำเนินวิถีชีวิต จึงทำให้ดนตรีเป็นฐานทางวัฒนธรรม มีบทบาทสำคัญต่อการจัดงานฉลองปีใหม่ม้ง ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่และเพิ่มมูลค่าทางสังคม จนก่อให้เกิดความสำคัญของชนเผ่าต่อสังคมภายนอก จากผลการวิจัยทำให้ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกสำหรับการจัดงาน

¹ มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

Corresponding author, e-mail: Sophon.nu2525@gmail.com

ปีใหม่ม้ง ประจำปี 2565 เป็นปีแรก และเกิดกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

คำสำคัญ: ดนตรีชาติพันธุ์, กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง, จังหวัดพิษณุโลก

Abstract

The purpose of this research article aimed to expand the musical culture of Hmong and link to cultural tourism in Phitsanulok Province. It was a qualitative research by going to collect data in the field. There were individual interviews with spiritual leaders, community leaders, tribal leaders, especially musicians. Observation and participatory interviews in the Hmong ethnic area in Chat Trakan District and Nakhon Thai District, Phitsanulok Province were conducted. The results of the research found that the music of Hmong had a unique identity in that musical instruments, especially Kheng or Qeej and Jua or Drum were the medium of beliefs, traditions and culture. There was communication among people through music. Originally, Hmong music was used mostly in rituals. Today, the cultural dynamics of Hmong music were linked to the New Year tradition held in December every year in the Ban Nam Chuang area, Chat Trakan District and the area of Ban Huai Nam Sai, Nakhon Thai District, Phitsanulok Province. Because music was linked to cultural traditions, games, and lifestyles, it made music a cultural base. It played an important role in organizing the Hmong New Year celebrations. This resulted in cultural tourism in the area and increases social value until it caused the importance of the tribe to outside society. From the research results, we received support from the Phitsanulok Provincial Administrative Organization for organizing the Hmong New Year 2022 for the first year and creating a trend of cultural tourism in the Phitsanulok province area.

Keywords: Ethnic Music, Hmong Ethnic Group, Phitsanulok Province

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์มีมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต เชื่อมโยงกับการปกครอง การคงอยู่ และภาวะทางสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของชาวเขามีการอนุรักษ์สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีความเข้มแข็ง อันเกิดจากปัจจัยทางสังคมหลายประการ อาทิ ภัยสงคราม พื้นที่ทำกิน การกดขี่ทางสังคม อินทรีา อ่อนคำ (2564) กล่าวว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติอันยาวนานและมีความซับซ้อน โดยมีนักวิชาการได้สันนิษฐานว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีการอพยพมาจากที่ราบสูงหลายพื้นที่ อาทิ อิเบต ไชปีเรีย และมองโกเลีย ต่อมาได้อพยพและตั้งถิ่นฐานในประเทศจีนเมื่อราว 3,000 ปีที่แล้ว ลีคิก กุทธีเนติกุล (2540) ได้กล่าวถึงสาเหตุการอพยพของชาวม้งไว้ว่า กษัตริย์จีนในราชวงศ์หมิงได้ปราบปรามชาวม้ง เพื่อต้องการให้ชาวม้งยอมจำนนและยอมรับในวัฒนธรรมจีน แต่ด้วยจิตใจที่เข้มแข็งและความกล้าหาญของชาวม้งบางกลุ่ม จึงพากันอพยพลงไปยังทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน ทางประเทศเวียดนาม และยังมีจำนวนกลุ่มชาวม้งอพยพข้ามประเทศ จนได้บุกเบิกตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ภูเขาสูง ในเขตพื้นที่ของประเทศเวียดนาม ประเทศลาว และประเทศไทยตามลำดับ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย อาทิ การแต่งกาย อาหาร การสร้างที่อยู่อาศัย พิธีกรรม และดนตรี ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้มีความพิเศษเฉพาะสำหรับชาวเขาเผ่าม้งที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่น โดยเฉพาะดนตรีที่เป็นส่วนสำคัญของสังคมและการประกอบพิธีกรรม เก้ง (แคนม้ง) สามารถเลียนเสียงพูดภาษาม้งได้ จึงเป็นสิ่งที่ใช้สื่อสารกับวิญญาณบรรพบุรุษ ดนตรีเป็นวัฒนธรรมที่เป็นสื่อกลางในสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง สร้างความเข้มแข็งจากรุ่นสู่รุ่น ข้ามผ่านเส้นทางจากมองโกเลีย เวียดนาม ลาวแล้วเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยนำเอาวัฒนธรรมซึ่งเป็นพลวัตที่เป็นแรงผลักดันให้สังคมที่เคลื่อนย้ายถิ่นฐานยังวัฒนธรรมไวได้เป็นอย่างดี

จากวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ประกอบกับการอพยพย้ายถิ่นฐาน โดยมีเส้นทางบนสันเขาสูง ทำให้เกิดการเคลื่อนที่ทางวัฒนธรรมตามกลุ่มคนในสังคม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็น “มรดกทางสังคม” ยศ สันตสมบัติ (2556) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (Culture is Learned) ทีละเล็กละน้อย จากการเกิดและเติบโตมาในสังคม วัฒนธรรมเปรียบเสมือนมรดกทางสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้ (Enculturation) เป็นประสบการณ์ที่มนุษย์ได้รับการสั่งสมมา เพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งยังคงอยู่ เกิดการสร้างพลวัตทางสังคม คือ การปรับรูปแบบการใช้งานวัฒนธรรมให้ทันสมัยมากขึ้น เช่นแต่เดิม เก้ง (แคนม้ง) ใช้บรรเลงในงานพิธีศพเท่านั้นแต่พลวัตที่ปรากฏขึ้นในปัจจุบัน เก้งถูกใช้บรรเลงในงานปีใหม่ เพื่อเล่าเรื่องราวความเป็นอยู่ของการใช้ชีวิตในปีที่ผ่านมา และพรรณนาถึงวิถีชีวิตในอนาคต

จังหวัดพิษณุโลก มีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอาศัยอยู่ในพื้นที่ 2 อำเภอ คือ ชุมชนม้งบ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากจังหวัดน่าน และนำดนตรีมาด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงอารยธรรมที่ผนวกกับความเชื่อ จนเกิดเป็นความงดงามทางศิลปะที่สะท้อนวิถีชีวิตของคงในสังคมม้งได้เป็นอย่างดี จากประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ปัจจุบันดนตรีม้งค่อย ๆ หายไปที่ละชิ้น แต่ยังหลงเหลืออยู่อย่างเด่นชัดก็คือ เก้ง หรือแคนม้ง ที่ยังคงรับใช้ประเพณีทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีลักษณะพิเศษด้านประเพณีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และสถานที่ตั้งที่อยู่อาศัยบนพื้นที่สูงเชิงเขาในพื้นที่บ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย นอกจากวิถีชีวิต การเกษตร อาหาร การแต่งกาย ประเพณี ความเชื่อ รวมไปถึงดนตรีที่สืบทอดระหว่างสังคมม้ง มีความงดงาม และเป็นที่สนใจของบุคคลภายนอกหรือนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ชื่นชอบในศิลปวัฒนธรรม ด้วยความสำคัญและปัญหาเรื่องดนตรีม้งในจังหวัดพิษณุโลกนี้ เกิดการวิจัยเชิงคุณภาพทำให้เยาวชนหันมาสนใจดนตรีม้งมากขึ้น รวมไปถึงการต่อยอดทางวัฒนธรรมและมรดกภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้ยังคงสืบทอดต่อไปในอนาคต ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกิดมีแรงผลักดันขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว และเป็นมูลค่าทางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ประวัติศาสตร์ ให้กับจังหวัดพิษณุโลกต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อต่อยอดวัฒนธรรมดนตรีของชาวม้ง บ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย เชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์นักดนตรีหรือผู้นำชุมชนที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับดนตรีชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ชุมชนม้งบ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก มีระยะเวลาการวิจัย 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ระหว่างเดือนตุลาคม 2564 ถึงเดือนกันยายน 2565 เก็บข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์จุดสำคัญ เพื่อนำไปต่อยอดการท่องเที่ยวในพื้นที่ และระยะที่ 2 ระหว่างเดือนตุลาคม 2565 ถึงเดือนกันยายน 2566 จากนั้นนำข้อมูลมาจัดกระทำตามกระบวนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาหาข้อมูลขั้นปฐมภูมิ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ติดต่อประสานงานกับผู้นำชนเผ่าในพื้นที่ กำหนดกลุ่มประชากรเพื่อยื่นขอจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ และกำหนดเป้าหมายประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักดนตรีหรือผู้นำชุมชน ที่มีความรู้และ

ประสบการณ์เกี่ยวกับดนตรีชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ชุมชนม้งบ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งในโครงการวิจัยนี้จะมีผู้เข้าร่วมโครงการหลักทั้งหมดไม่น้อยกว่า 10 คน โดยมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและกลุ่มตัวอย่างต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดตามเกณฑ์การคัดเข้าเกณฑ์การคัดออกดังต่อไปนี้

เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) ผู้ให้ข้อมูลต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. อายุ เป็นนักดนตรีหรือผู้นำชุมชน ที่มีอายุ 20 ปี ขึ้นไป
2. เพศ ได้ทั้งเพศชายและเพศหญิง
3. มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับดนตรีชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ชุมชนม้งบ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ หรือบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
4. Key informants แบบเจาะจงเป็นปราชญ์ชั้นครูที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชนและมีประสบการณ์ด้านดนตรีมากกว่า 30 ปี จำนวน 2 ราย คือ นายเปรี๊ยะทั้ง ฤทธิเนติกุล วัย 90 ปี บ้านห้วยน้ำไซ และนายวา แซ่หยาง วัย 64 ปี บ้านน้ำจวง
5. Key informants แบบกลุ่ม คือนักดนตรีในชุมชนที่ยังปฏิบัติงานอยู่จริง
6. มีเวลาให้สำหรับการสัมภาษณ์ 2 ครั้ง

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria)

1. ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยไม่สะดวกให้ข้อมูล
2. ผู้ให้ข้อมูลไม่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเข้า

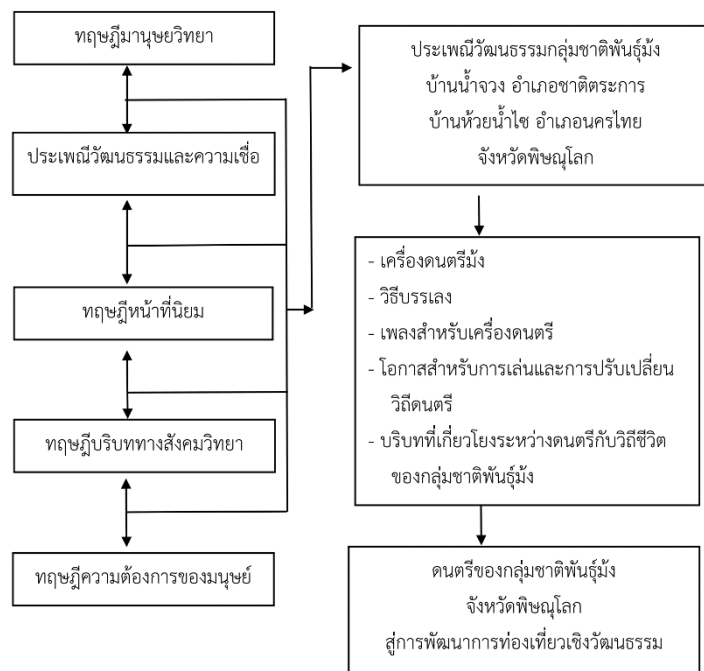
ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่ตามกำหนดการนัดหมาย ช่วงที่ 1 ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนธันวาคม 2564 ช่วงที่ 2 ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม 2565 ใช้หลักการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามกลุ่มประชากรคัดเข้า และการสังเกตตามหลักมานุษยวิทยา โดยกำหนดเนื้อหาข้อมูลต่อไปนี้ เครื่องดนตรีม้ง วิธีการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละประเภท เพลงที่เล่นเฉพาะสำหรับเครื่องดนตรี โอกาสสำหรับการเล่นและบรรเลง บริบทที่เกี่ยวข้องระหว่างดนตรีกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไปสู่การต่อยอดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลงพื้นที่ช่วงที่ 1 ดำเนินการสำรวจเก็บข้อมูลบริบททางสังคม และดนตรีที่มีความน่าสนใจ เพื่อประกอบการนำเสนอความสำคัญของดนตรีม้งไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

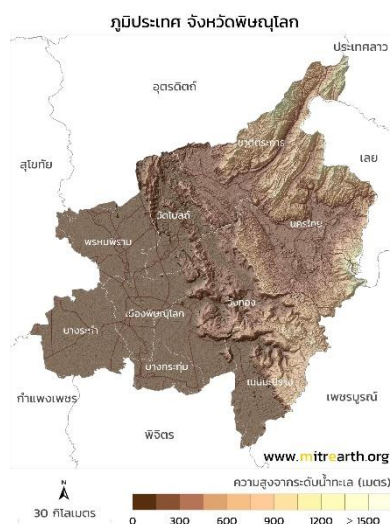
ลงพื้นที่ช่วงที่ 2 สรุปผลการวิจัย โดยมีดนตรีม้งเป็นปัจจัยหลักสำหรับการเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอชาติตระการและอำเภอนครไทย ตลอดจนองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เกิดการผลักดันและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบและจัดกระทำข้อมูล จัดองค์ประกอบของคนตรีกุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในเรื่องลักษณะทางกายภาพ ประเภทการบรรเลง โอกาสสำหรับการบรรเลง และแบ่งกลุ่มสำหรับบรรเลงในงานอวมงคล และงานรื่นเริงหรืองานมงคลทั่วไป พร้อมเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงที่มีพลวัต ตรวจสอบข้อมูลจัดเรียง เพื่อพิจารณาความครบถ้วนของข้อมูลครั้งแรกและประกอบการพิจารณาการลงพื้นที่เก็บข้อมูลซ้ำในครั้งที่สอง การลงพื้นที่เก็บข้อมูลช่วงที่ 1 เกิดผลการวิจัยที่สามารถต่อยอดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้จริง จึงเป็นข้อมูลนำเสนอองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพิจารณาสนับสนุนคนตรีกุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลก จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจึงเกิดการลงพื้นที่ช่วงที่ 2 เพื่อต่อยอดทางวัฒนธรรมดนตรีของชาวม้ง บ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย เชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ให้เกิดความสำเร็จ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์หาผลการวิจัยและอภิปรายผล โดยใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพจากการกำหนดทฤษฎีและกรอบแนวความคิด ทฤษฎีมานุษยวิทยา ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ทฤษฎีหน้าที่นิยม ทฤษฎีบริบททางสังคม ทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากสนาม ไปสู่ผลการวิจัยคนตรีกุ่มชาติพันธุ์ม้งจังหวัดพิษณุโลก สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิด

ภาพที่ 2 แผนที่จังหวัดพิษณุโลก แสดงพื้นที่อำเภอชาติตระการและอำเภอนครไทย

ที่มา : มิสเอิร์ธ แผนที่สามมิติ (ออนไลน์ 10 ตุลาคม 2566)

จากการกำหนดกรอบแนวความคิดนี้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของฐานวัฒนธรรมดนตรีที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และส่งผลกระทบต่อพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น นำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อให้ได้ผลการวิจัย จากนั้นจึงได้นำเสนอ เผยแพร่ และติดตามผลการวิจัยให้ได้องค์ความรู้สู่การพัฒนาในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และขยายผลไปสู่การพัฒนาในระดับชาติต่อไป และจากแผนที่จังหวัดพิษณุโลกจะเห็นได้ว่า ในเขตอำเภอชาติตระการและอำเภอนครไทยเป็นพื้นที่เขาสูงเป็นที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าม้ง โดยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและมีวัฒนธรรมดนตรี คือบ้านน้ำจวง ตำบลบ่อภาค อำเภอนครไทย และบ้านห้วยน้ำไซ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย

สรุปผลการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลกสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องดนตรีชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อต่อยอดทางวัฒนธรรมดนตรีของชาวม้ง บ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย และเชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีกระบวนการวิจัยตามหลักวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ลงพื้นที่เก็บข้อมูล 2 ช่วง ระหว่าง ปี 2564-2565 ตามกรอบแนวคิด

ทฤษฎีเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่เป็นรูปธรรม และสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้จริง โดยกำหนดแบ่งผลวิจัยเป็นสองช่วงตามการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ดังนี้

จากข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ช่วงที่ 1 พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก มีพื้นที่อยู่อาศัยในเขตบ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย ผู้ใหญ่บ้านทั้งสองหมู่บ้านเป็นชาวม้ง ซึ่งสามารถเป็นผู้นำทางเก็บข้อมูล คือ ผู้ใหญ่ใจ แซ่ย่า ผู้ใหญ่บ้านห้วยน้ำไซ และผู้ใหญ่ว่า แซ่หยาง ผู้ใหญ่บ้านน้ำจวง พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีเครื่องดนตรี 6 ชนิด โดยมีวัตถุประสงค์การบรรเลงอยู่ 3 ลักษณะ คือ 1) บรรเลงเพื่อความบันเทิง เกี่ยวพาราสี่สุภาพสตรี 2) บรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรมงานมงคลและอวมงคล 3) บรรเลงได้ทั้งงานบันเทิงและประกอบพิธีกรรม โดยสามารถจำแนกอัตลักษณ์ทางดนตรี คือลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรี ประเภทโอกาสในการบรรเลง และเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงที่มีพลวัต เครื่องดนตรีได้ต่อไปนี้

1. บรรเลงเพื่อความบันเทิงเกี่ยวพาราสี่สุภาพสตรี มี 2 ชิ้น คือ “จ๊ับล่าย” และ “จา” จ๊ับล่ายเป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่า ทำจากไม้ไผ่ขาง มีความยาว 45 เซนติเมตร มีลิ้นทำจากทองเหลือง ไม้ไผ่ขางถูกเจาะเพื่อนำลิ้นทองเหลืองฝังลงในเนื้อไม้ และใช้น้ำเต้าลูกเล็กเป็นตัวเก็บลม พร้อมเจาะรูไม้ขางจำนวน 6 รู ไล่ระดับเสียงจากต่ำไปสูงจำนวน 7 เสียง คือ โด เร มี ฟา ซอล ลา และที เสียงของจ๊ับล่ายดังก้องไประหว่างเขา ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่พกาพาสะดวง ผู้ชายชาวม้งนิยมพกไประหว่างไปทำไร่ทำสวนและบรรเลงในยามพักผ่อน หรือบรรเลงตามบ้านของหญิงสาวที่ตนมีความรักและเสียงเพลงเป็นตัวแทนพา

ภาพที่ 6 จ๊ับล่าย

ที่มา : ผู้วิจัย 6 กรกฎาคม 2565

ภาพที่ 4 จา

ที่มา : ผู้วิจัย 6 กรกฎาคม 2565

“จา” เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีด ทำจากทองเหลืองหรือเงิน ดีเป็นแผ่นบาง ทำให้มีลิ้นตรงกลาง เวลาบรรเลงใช้สอดเข้าไปในกระพุ้งแก้ม โดยใช้มือที่ไม่ถนัดจับไว้ และใช้มือที่ถนัดดีดให้เป็นเสียง ลักษณะเสียงจะเป็นคำพูดที่สามารถสื่อสารกันเข้าใจระหว่างหนุ่มสาว มีเสียงเบา นายเปรี๊ยะทั้ง ฤทธิเนติกุล แซ่ลี (2565, 6 กรกฎาคม) วัย 90 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า จา เป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงเบา เวลาจะบรรเลงต้องไปที่หน้าต่างห้องนอนของหญิงสาว ดีดจาให้เขาฟังแล้วบอกความในใจให้เขารับรู้ ภรรยาคนปัจจุบันนี้ก่อนที่จะแต่งงาน เปรี๊ยะทั้ง ก็ดีดจาให้เขาฟังที่ริมหน้าต่าง

2. บรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรมมงคลและอวมงคล มี 3 ชิ้น คือ “ก๊วะ” (กรับ) “เจี้ยะเห่ง” และ “จ๊วะ” (กลอง) ซึ่งก๊วะใช้คู่กับเจี้ยะเห่ง ก๊วะทำจากเหง้าไม้ไผ่มีลักษณะคล้ายเซิ้งปวยของชาวจีน มี 1 คู่ ด้านหนึ่งเรียบอีกด้านหนึ่งมน ใช้สำหรับการเสี่ยงทายสื่อสารกับวิญญาณบรรพบุรุษ ในระหว่างการร้องเพลงบอกกล่าวเนื้อความต่าง ๆ กับวิญญาณก็จะเขย่าเจี้ยะเห่งให้จังหวะไปเรื่อย ๆ เจี้ยะเห่งเป็นเครื่องดนตรีให้จังหวะ ใช้เขย่าทำจากโลหะคล้ายเหรียญเงิน ทรงกลมมีรูตรงกลาง ร้อยเรียงกันในลวดกลม เมื่อผู้นำจิตวิญญาณร้องสวดเนื้อความก็จะเขย่าเจี้ยะเห่งไปเรื่อย เมื่อเห็นสมควรแล้วก็จะใช้ก๊วะโยนเพื่อเสี่ยงทายว่าสำเร็จหรือไม่ หากไม่สำเร็จก็จะเริ่มร้องสวดใหม่จนกว่าวิญญาณจะพอใจและผลออกมาสำเร็จ ใช้ทั้งงานมงคลและอวมงคล

ภาพที่ 5 ก๊วะ (กรับ) และเจี้ยะเห่ง
ที่มา : ผู้วิจัย 6 กรกฎาคม 2565

ภาพที่ 6 จ๊วะ (กลอง)
ที่มา : ผู้วิจัย 24 ธันวาคม 2565

“จ๊วะ” หรือกลอง ใช้ในงานศพงานอวมงคลเท่านั้น เป็นเครื่องดนตรีประเภทตี ขึ้นหุ่नกลองด้วยไม้เบญจพรรณ ขึงหน้าด้วยหนังวัวทั้งสองหน้า มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 30-50 เซนติเมตร กลองม้งมีอัตลักษณ์เฉพาะในเรื่องรูปทรงที่สามารถรับรู้ได้ว่าเป็นกลองของกลุ่มชาติ

พันธุ์ม้ง นอกจากรูปลักษณะของกลองแล้ว อัตลักษณ์อีกประการหนึ่ง คือ จี๊วะหรือกลองม้งถูกผูกโยงไว้กับความเชื่อ คือใช้ตีให้จังหวะระหว่างหมอแก๊ง (แคนม้ง) สื่อสารกับวิญญาณ จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่ว่า แซ่หยาง (2565, 24 ธันวาคม) ได้กล่าวว่า จี๊วะ เมื่อเสร็จสิ้นงานศพแล้วจะแยกชิ้นส่วนระกว่างหนังกลองกับตัวหุ่นกลองไว้คนละที่ เมื่อเกิดการเสียชีวิตในหมู่บ้านแล้ว จึงจะนำมารวมกันขึ้นหนังใหม่ ในการตีจะนำไม้ไผ่ 3 ลำ มามัดตั้งในลักษณะกระโจมแล้วนำจี๊วะไปแขวนไว้ ระหว่างสื่อสารคนเป่าแก๊ง (แคนม้ง) ก็จะเดินรอตไม้ไผ่นั้น ให้ความหมายการเดินทางระหว่างโลกปัจจุบันกับโลกของวิญญาณ ถือเป็นข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ ข้อมูลได้จากการสรุปสัมภาษณ์แบบกลุ่ม นายประเวช แซ่หยาง (2565, 6 กรกฎาคม) นายเปรี๊ยะทัง ฤทธิเนติกุล แซ่ลี และผู้ใหญ่ใจ แซ่ย่า (2565, 6 กรกฎาคม)

3) บรรเลงได้ทั้งงานบันเทิงและประกอบพิธีกรรม มี 1 ชิ้น คือ แก๊ง (แคนม้ง) หรือ เซล่ง ถือว่าเป็นเครื่องดนตรีที่มีความเก่าแก่มากที่สุดของชาวม้ง สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษเมื่อครั้งเป็นสายเลื่อมมองโกลราว 3,000 กว่าปีที่ผ่านมา ดังที่อ้างอิงไว้ในบทนำ แก๊งทำจากไม้ไผ่เฉพาะสายพันธุ์ที่นำมาจากจีน ผู้ใหญ่ใจ แซ่ย่า (2565, 6 กรกฎาคม) ได้กล่าวว่า ไม้ชนิดนี้มีส่วนหนึ่งที่เป็นลูกกระเดือกเรียกว่า “ป้อเจ๊” เมื่อนำมาทำเป็นเครื่องดนตรีจะเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถพูดได้ และสื่อสารกับวิญญาณได้ แก๊ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่า มีลิ้นทำจากทองเหลืองหรือเงินตีเป็นแผ่นบางแล้วฝังไปที่เนื้อไม้ประกอบกับเต้า ในไม้ไผ่หนึ่งลำจะมี 1 เสียง ข้อค้นพบในครั้งนี้คือการแทนเสียงของแก๊งม้งมีทั้งหมด 7 เสียง ทั้งมือซ้ายและมือขวา มือซ้าย คือ เสียง ตีต้อ ตีบู ตีกาบู มือขวา คือ เสียง ตีหิ้ว ตีไหล่ ตีกาไหล่ และมีเสียงโดรน (Drone) ที่อยู่ผสมกับเสียงตีหิ้วอีก 1 เสียง ซึ่งข้อค้นพบนี้หลักการของการศึกษาดนตรีชาติพันธุ์ (Ethnomusicology) แก๊งแต่เดิมเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในงานศพเท่านั้นร่วมกับจี๊วะ เพื่อประกอบพิธีกรรมใช้บรรเลงตั้งแต่มีการเสียชีวิตและในขั้นตอนพิธีกรรมต่าง ๆ จนนำไปฝัง แก๊งเป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทสำคัญสำหรับชาวม้ง ตามหลักทฤษฎีหน้าที่นิยม ทำให้เกิดความสมบูรณ์ของโครงสร้างทางสังคมเกิดเป็นนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา เนื่องจากแก๊งดนตรีม้งมีความสำคัญและมีคุณค่าทางวัฒนธรรม จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นคือ อัตลักษณ์ทางสังคมอย่างมีพลวัตที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งปัจจุบันชาวม้งจึงได้นำแก๊งมาบรรเลงในงานรื่นเริง เช่น งานปีใหม่ม้ง ในทุก ๆ วันขึ้น 1 ค่ำ เดือนอ้ายถึงแรม 1 ค่ำ เดือนยี่ของทุกปี เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวธรรมชาติแล้ว ยังมีทางเลือกให้มาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในงานปีใหม่ม้งได้อีกทางเลือกหนึ่ง ส่งผลให้เกิดการรับรู้ทางวัฒนธรรมและสร้างเศรษฐกิจที่ดีขึ้นจากการขายของของกลุ่มชาติพันธุ์

ภาพที่ 7 นายเปรี๊ยะซัง ฤทธิเนติกุล (แซ่ลี) กับแก๊งหรือแคนมั่ง
ที่มา : ผู้วิจัย 6 กรกฎาคม 2565

จากข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ช่วงที่ 2 พบว่า คุณค่าและความสำคัญของดนตรีมั่งในจังหวัดพิษณุโลก มีทั้งดนตรีเพื่อความบันเทิง และดนตรีประกอบพิธีกรรม ผู้วิจัยเห็นว่า สิ่งนี้เป็นคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ จึงได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ช่วงที่ 1 ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม 2564 ให้กับผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และขยายผลไปสู่ระดับจังหวัด จากผลการวิจัยนี้ ทำให้เกิดบริบทสำคัญที่ส่งผลต่อคุณค่า มูลค่า ของวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์มั่งที่สามารถนำพาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกิดกระบวนการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่อาศัยต้นทุนทางสังคม วัฒนธรรมดนตรีมั่ง ทำให้เกิดการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกสำหรับการจัดงานปีใหม่มั่ง หมู่บ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย อีกทั้งยังประโยชน์ให้กับพื้นที่และเป็นขวัญกำลังใจให้กับกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง ชาวบ้าน และเยาวชน ซึ่งทำให้เยาวชนทั้ง 2 หมู่บ้าน มีความสนใจที่จะฝึกเรียนดนตรีมั่ง โดยเฉพาะ “แก๊ง” หรือแคนมั่ง พร้อมนำขึ้นแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวในงานปีใหม่มั่งประจำปี 2565 ซึ่งในวันที่ 24 ธันวาคม 2565 ได้มีพิธีเปิดงานปีใหม่มั่งที่บ้านน้ำจวง โดยนายมนต์ชัย วิวัฒน์ธนาฒย์ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกในช่วงเช้า และที่บ้านห้วยน้ำไซเปิดงานโดยนายภูสิต สมจิตต์ ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกในช่วงค่ำ

ภาพที่ 8 ผู้ใหญ่ยี่ แซ่หย่างและนักดนตรีบ้านน้ำจวง
ที่มา : ผู้วิจัย 24 ธันวาคม 2565

จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยเรื่องดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลกสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีฐานทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะการแต่งกาย และดนตรีที่มีอัตลักษณ์ทั้งทางด้านเครื่องดนตรีที่มีเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ประกอบกับเสียงที่กลมกลือกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ อันก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ อาทิ อนุรักษ์ส่งเสริมให้ดนตรีม้งยังคงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม, ส่งเสริมให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในหมู่บ้าน อำเภอและจังหวัดตามลำดับ, เกิดองค์ความรู้ใหม่จากข้อค้นพบในงานวิจัยนี้, สร้างระบบนิเวศทางวัฒนธรรมให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น และเกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนชาวม้ง ชาวไทย อิทธิพลความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 สังคมวัฒนธรรมม้งจึงมีการปรับตัวเพื่อให้เกิดพลวัตที่เป็นแรงผลักดันให้วัฒนธรรมม้ง ที่เห็นได้ชัดคือดนตรีแต่เดิมใช้ในงานศพเพียงอย่างเดียว ปัจจุบันได้นำมาบรรเลงในงานปีใหม่ ด้วยอัตลักษณ์และพลวัตนี้ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจึงเห็นความสำคัญและความโดดเด่นในพื้นที่ ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นจากดนตรีม้งที่เล่นบรรเลงกันในพิธีกรรมสามารถเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ได้ ดังนั้นดนตรีจึงเป็นวัฒนธรรมหลักที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวในพื้นที่ และต่อยอดจากส่งผลไปสู่การท่องเที่ยวธรรมชาติในเขตพื้นที่อำเภอชาติตระการ อำเภอหนองไทย ซึ่งมีจุดแข็งเชิงพื้นที่ธรรมชาติที่สวยงามเป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยว ดนตรีในงานปีใหม่ม้งจึงเพิ่มสีสันให้กับเทศกาลท่องเที่ยวในฤดูหนาวได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 9 พิธีเปิดปีใหม่ม้งบ้านห้วยน้ำไซ ที่มา : ผู้วิจัย 24 ธันวาคม 2565

อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในจังหวัดพิษณุโลก มีเครื่องดนตรี 6 ชนิด โดยมีวัตถุประสงค์การบรรเลงอยู่ 3 ลักษณะ คือ 1) บรรเลงเพื่อความบันเทิง 2) บรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรมทั้งงานมงคลและอวมงคล 3) บรรเลงได้ทั้งงานบันเทิงและประกอบพิธีกรรม เครื่องดนตรีแก้ง (แคนม้ง) หรือ เซล้ง ถือว่าเป็นเครื่องดนตรีที่มีความเก่าแก่มากที่สุดของชาวม้ง มีอัตลักษณ์ คือ เรื่องรูปทรงของเครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ไผ่เฉพาะของม้ง มีลักษณะเหมือนเขาแสดงให้ถึงถึงอาชีพดั้งเดิมคือเรียนสัตว์ มีการแทนเสียงของแก้งม้งมีทั้งหมด 7 เสียง ทั้งมือซ้ายและมือขวา มือซ้าย คือ เสียง ตีต้อ ตีบู ตีกาบู มือขวา คือ เสียง ตีหลัวะ ตีไหล่ ตีกาไหล่ และมีเสียงโดรน (Drone) ที่อยู่ผสมกับเสียงตีหลัวะ อีก 1 เสียง ซึ่งข้อค้นพบนี้หลักการของการศึกษาดนตรีชาติพันธุ์ (Ethnomusicology) นอกจากแก้งที่แสดงถึงอัตลักษณ์แล้วยังมี จี๊วะ (กลอง) เรื่องรูปทรงที่สามารถรับรู้ได้ว่าเป็นกลองของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง นอกจากรูปลักษณะของกลองแล้ว อัตลักษณ์อีกประการหนึ่ง คือ จี๊วะหรือกลองม้งถูกผูกโยงไว้กับความเชื่อ หากไม่มีคนในหมู่บ้านเสียชีวิตจะต้องแจกหนึ่งกลองกับหุ่นกลองออกจากกัน เมื่อมีคนม้งเสียชีวิตเท่านั้นจึงจะนำกลองมาประกอบกันเพื่อทำพิธีทางศาสนา ในขั้นตอนพิธีกรรมต่าง ๆ เครื่องดนตรีนี้มีบทบาทที่สำคัญสำหรับชาวม้ง ตามหลักทฤษฎีหน้าที่นิยมอันทำให้เกิดความสมบูรณ์ของโครงสร้างทางสังคมเกิดเป็นนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของงามพิศ สัตย์สงวน (2558) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมประเพณีมีหน้าที่เพื่อสนองความต้องการจำเป็นหลักของปัจเจกชนในสังคมนั้น ๆ เป็นหลักสำคัญในการใช้วิเคราะห์พฤติกรรมของคนทั้งหมด เนื่องจากแก้งเป็นดนตรีม้งที่มีความสำคัญสามารถขยายอำนาจได้ในวงกว้าง ตรงกับ Blacking, J. (1973) กล่าว

ว่า ดนตรีชาติพันธุ์เป็นการศึกษาเปรียบเทียบระบบดนตรีที่แตกต่างกัน ซึ่งดนตรีนั้นมีความแตกต่างกันแต่มีอิทธิพลกับมนุษย์ได้ทั้งโลก

คุณค่าและความสำคัญของดนตรีม้ง ในจังหวัดพิษณุโลกที่มีอัตลักษณ์ทางดนตรี คือ ลักษณะเครื่องดนตรี การบรรเลง และโอกาสสำหรับการบรรเลง ทั้งดนตรีเพื่อความบันเทิง ดนตรีประกอบพิธีกรรม ซึ่งสิ่งนี้เป็นคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถโดยเฉพาะ “แก๊ง” หรือแคนม้ง นอกจากรับใช้การประกอบพิธีกรรมแล้วพลวัตที่เกิดขึ้นต่อการต้องปรับวิธีการรับใช้สังคมมาบรรเลงในงานปีใหม่ม้งพร้อมแสดงมรดกทางวัฒนธรรมให้คนทั่วไปได้เห็นถึงคุณค่านี้ ตรงกับยศ สันตสมบัติ (2556) ได้กล่าวไว้ว่า สังคมวัฒนธรรมไม่เคยหยุดนิ่ง มีการปรับตัว เปลี่ยนแปลง และเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น มีอาจจำกัดอยู่มิติใดมิติหนึ่ง โดยมุ่งมองมิติทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนามิติอื่น ๆ เป็นสำคัญ

ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลกสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกิดประโยชน์หลายประการ อาทิ อนุรักษ์ส่งเสริมให้ดนตรีม้งยังคงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในหมู่บ้าน อำเภอ และจังหวัดตามลำดับ เกิดองค์ความรู้ใหม่จากข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ สร้างระบบนิเวศทางวัฒนธรรมให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ด้วยอิทธิพลความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 สังคมวัฒนธรรมม้งจึงมีการปรับตัวเพื่อให้เกิดพลวัตที่เป็นแรงผลักดันให้วัฒนธรรมม้ง ที่เห็นได้ชัดคือดนตรีแต่เดิมใช้ในงานศพเพียงอย่างเดียว ปัจจุบันได้นำมาบรรเลงในงานปีใหม่ ด้วยอัตลักษณ์และพลวัตนี้ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจึงเห็นความสำคัญและความโดดเด่นในพื้นที่ ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นจากดนตรีม้งที่เล่นบรรเลงกันในพิธีกรรมสามารถเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ได้ ดังนั้นดนตรีจึงเป็นวัฒนธรรมหลักที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวในพื้นที่และต่อยอดจากส่งผลไปสู่การท่องเที่ยวธรรมชาติในเขตพื้นที่ สอดคล้องกับ Thao, C. (2013) กล่าวว่า สภาพทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับความเชื่อเหนือธรรมชาติ ความศรัทธาต่อบรรพบุรุษ ความเชื่อเป็นตัวกลางทำให้เกิดสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม เกิดความสามัคคี ตรงตามผลการวิจัยที่ว่า ดนตรีเป็นองค์ประกอบหลักของพิธีกรรมความเชื่อ ส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนชาวม้งเป็นจุดเริ่มต้น และขยายเครือข่ายความร่วมมือไปยังชาวไทยในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น จากดนตรีม้งที่เล่นบรรเลงกันในพิธีกรรมสามารถเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ได้ เกิดบริบทสำคัญที่ส่งผลต่อคุณค่า มูลค่าของวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จากการรับใช้พิธีกรรมและความบันเทิงที่กลุ่ม พลวัตที่ได้คือใช้แรงจากวัฒนธรรมดนตรีที่เป็นอัตลักษณ์ สู่การนำมาแสดง

ในงานปีใหม่นี้ให้นักท่องเที่ยวได้รับชม สามารถนำพาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้ เกิดกระบวนการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่อาศัยต้นทุนทางสังคมวัฒนธรรมดนตรีม้ง จนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการพัฒนา คือ การกำหนดแผนสนับสนุนงบประมาณจัดงานปีใหม่ม้ง จังหวัดพิษณุโลกเป็นประจำทุกปี พร้อมมีการประชาสัมพันธ์ในช่องทางออนไลน์ เรียกว่าสิ่งกระตุ้นในการท่องเที่ยว (Tourist Motivation) ตามแนวคิดทฤษฎีความต้องการ (Maslow's hierarchy of needs) Maslow, A.H. (2013) กล่าวว่า สิ่งกระตุ้นในมนุษย์มี 2 ประเภท คือ สิ่งกระตุ้นภายใน เช่น ร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึก ทักษะ และสิ่งกระตุ้นภายนอก เช่น การให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวก บรรยากาศ สิ่งดึงดูดใจ เป็นต้น ดังนั้นประเพณีวัฒนธรรมดนตรีม้ง ถือเป็นสิ่งกระตุ้นภายนอกที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจ ทำให้เกิดการส่งผลไปสู่การท่องเที่ยวธรรมชาติในเขตพื้นที่อำเภอชาติตระการ อำเภอนครไทย ซึ่งมีจุดแข็งเชิงพื้นที่ธรรมชาติที่สวยงาม และเป็นที่ยอมรับสำหรับนักท่องเที่ยว ดนตรีในงานปีใหม่ม้งจึงเพิ่มสีสันให้กับเทศกาลท่องเที่ยวในฤดูหนาวได้เป็นอย่างดี เมื่อมีการต่อยอดการท่องเที่ยวในอำเภอชาติตระการและอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลกด้วยอัตลักษณ์ทางดนตรีสร้างพลวัตทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวเกิดแรงกระตุ้นตามหลักทฤษฎีของ Maslow, A.H. (2013) นั้น ในอนาคตจะเกิดพลวัตอีกหลายประการ อาทิ การปรับเปลี่ยนดนตรีม้งที่เป็นดนตรีชาติพันธุ์ ไปสู่ดนตรีม้งร่วมสมัย เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการรับใช้บริบททางสังคมในจังหวัดพิษณุโลกต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำให้เกิดข้อค้นพบคือการเป่าแก้ง (แคนม้ง) ในระหว่างทำพิธีในงานศพ จะมีการเดินลอดไม้ไผ่ที่แขวนจี้วะ (กลอง) ซึ่งกลองนี้จะใช้ในพิธีอวมงคลเท่านั้น ใช้สำหรับการสื่อสารกับผีบรรพบุรุษ การเดินลอดไม้ไผ่ที่แขวนจี้วะ มีความหมายโดยนัย คือ การข้ามภพจากภพมนุษย์ปัจจุบันไปสู่ภพของคนตาย โดยใช้ภาษาจากเสียงแก้งที่เป่าบอกเล่าเรื่องราวของผู้ตาย อีกประการหนึ่ง คือ แก้งเป็นเครื่องดนตรีที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในปัจจุบันนอกจากใช้บรรเลงในงานศพแล้วนักดนตรีม้งยังนำแก้งเป่าในงานสำคัญต่าง ๆ เพื่อแสดงออกทางวัฒนธรรมของชาวม้งในงานปีใหม่ม้ง และดนตรีม้งไม่ได้มีแก้งเป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีเครื่องดนตรีอื่น ๆ ที่รับใช้สังคมทางดนตรี เพื่อความบันเทิงและดนตรีประกอบพิธีกรรม ผลการวิจัยดนตรีม้งจังหวัดพิษณุโลกในช่วงแรก สามารถต่อยอดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ได้จริง และเป็นที่ประจักษ์ว่าดนตรีเป็นสื่อกลางของสังคม มีหน้าที่ประสานความสัมพันธ์ให้เกิดวัฏจักรทางสังคมที่สมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลกสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. งานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์คุณค่าความสำคัญของดนตรีม้งในจังหวัดพิษณุโลก ในเขตอำเภอชาติตระการ และอำเภอนครไทย ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ องค์ปกครองส่วนท้องถิ่น สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้กำหนดแผนพัฒนาเชิงพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ได้

2. กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่บ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปต่อยอดทางวัฒนธรรมให้กับเยาวชนในหมู่บ้านได้สืบทอดวัฒนธรรมดนตรีม้ง เพื่อให้มีการสืบสานมรดกภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนให้คงอยู่และพัฒนาต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ในงานวิชาการข้อค้นพบเรื่องเสียงของแก้ง (แคนม้ง) เป็นเสียงที่มีความดั้งเดิม กล่าวคือ การเลียนเสียงจากเครื่องดนตรีโดยไม่ใช้เสียงของโน้ตเข้าไปจับ ทั้งนี้การเลียนเสียงจากเครื่องดนตรีนี้สามารถนำไปวิเคราะห์ทางหลักการทฤษฎีดนตรีวิเคราะห์ เพื่อพัฒนางานวิชาการด้านดนตรีไทย

2. นอกจากดนตรีม้งในงานวิจัยนี้ยังพบข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อพิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ สามารถนำไปประกอบงานวิชาการด้านคติชนวิทยา ดนตรีวิทยา สังคมวิทยา และในศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะสามารถเป็นจุดเริ่มต้นของข้อมูลที่จัดกระทำเชิงคุณภาพ และสามารถนำไปขยายผลในศาสตร์อื่น ๆ ได้

3. ผลจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล และนำมาวิเคราะห์เรื่องของเสียงดนตรีม้งที่มีผลต่อภาวะทางสังคม ความเชื่อ ที่ใช้สื่อสารระหว่างภพมนุษย์กับภพของวิญญาณ ในเรื่องของเสียงดนตรีสามารถบูรณาการข้ามศาสตร์ไปยังวิทยาศาสตร์ ในเรื่องความถี่ของเสียงได้ ทำให้เกิดประโยชน์จากการวิเคราะห์ความถี่ของเสียงที่มีอิทธิพลต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตได้อย่างไร ประเด็นข้างต้นนี้สามารถเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติต่อไปได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่องดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลกสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องดนตรีชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลก งบประมาณรายได้ คณะมนุษยศาสตร์ จึงขอขอบคุณคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่สนับสนุนงบประมาณ สำหรับการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ขอขอบคุณวิทยากรที่ให้ข้อมูลดังปรากฏในบทสัมภาษณ์ข้างต้น ขอขอบคุณ ผู้ช่วยวิจัย และโดยเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบข้อมูลและรายงานผลวิจัยฉบับสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ สัตย์สงวน. (2558). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ใจ แซ่ย่า (2565, 6 กรกฎาคม). *ความเชื่อเรื่องการเป่าแก้งสื่อสารระหว่างภพมนุษย์กับภพของวิญญาณ*. (โสภณ ลาวรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- ประเวช แซ่หยาง. (2565, 6 กรกฎาคม). *ธรรมเนียมประเพณีสำหรับการเป่าแก้งหรือแคนม้ง ประกอบการตีจ๊วะในพิธีศพของชาวม้ง*. (โสภณ ลาวรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- เปี้ยะทั้ง ฤทธิเนติ. (2565, 6 กรกฎาคม). *โอกาสในการเป่าจาเครื่องดนตรีม้งที่ทำจากทองเหลือง*. (โสภณ ลาวรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- ยศ สัตสมบัติ. (2556). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ลีคิก ฤทธิเนติกุล. (2540). *การปรับตัวกับวิถีชีวิตใหม่ในชุมชนเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง : กรณีศึกษาเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่*. (รายงานการวิจัย). ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ กรมประชาสงเคราะห์ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วา แซ่หยาง (2565, 24 ธันวาคม). *ข้อกำหนดของการตีจ๊วะ (กลอง) ของชาวม้ง*. (โสภณ ลาวรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- อินธิรา อ่อนคำ. (2564). *วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง : กรณีศึกษาบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่*. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 16(1), 28-29.
- Blacking, J. (1973). *How musical is man?*. Seattle : University of Washington Press.
- Maslow, A.H. (2013). *A Theory of Human Motivation* (original work published 1943). Connecticut : Martino Publishing.

Thao, C. (2013) *Cultural environment of the traditional Hmong community, Ban Nam Bong and Ban Huai Hai, Mueang Tai, Houaphan Province, Lao PDR. Bangkok : Silpakorn University.*